

En läcka i taget - vem ser helheten?

FAKTA
VA-BRANSCHEN
I SAMVERKAN

Sammanfattning

Det första halvåret 2022 rapporterade svensk media om 199 olika vattenläckor på ledningar som de kommunala VA-organisationerna ansvarar för. Det totala antalet läckor är fler, men det är inte alla läckor som blir uppmärksammade i media. De läckor som uppmärksammas av media är främst de läckor som påverkar allmänheten och offentliga samt privata verksamheter mest.

De tre kommuner som sticker ut med flest medierapporterade läckor är Skellefteå, Umeå och Nyköping, med tolv, åtta respektive sju medierapporterade läckor. Bland regionerna har Västra Götaland med stor marginal flest rapporterade läckor, 35 stycken.

Läckor i VA-näten innebär inte bara att färskvatten eller avloppsvatten hamnar på fel ställen, utan kan också innebära stora konsekvenser för VA-systemets brukare: privatpersoner, företag, vårdinrättningar¹ och andra aktörer² som är beroende av att vatten- och avloppshanteringen fungerar som den ska.

Nyköpings lasarett ställer in all planerad vård

Publicerad: 2 juni 2022, 08:51

Skärmdump från Dagens Medicin.

Vår uppfattning är att vattenförsörjningen och avloppshanteringen blir både mer tillförlitlig och i längden billigare om VA-systemen underhålls i tid i stället för att lagas efter hand som läckor och andra driftsstörningar inträffar. Vi vill med denna rapport som utgångspunkt uppmana offentliga aktörer, som kommuner, riksdag, departement och myndigheter, att uppvärdera VA-frågan så vi kan undvika att hamna i en situation där vatten- och avlopps-hanteringen inte längre går att lita på.

Efter vattenläckan – skolor och vård ställs in

En huvudvattenledning har gått av utanför Nyköping. Både Nyköping och Oxelösund helt utan vatten. Nu stänger man skolor och ställer in all planerad vård.

Skärmdump från Aftonbladet.

Om VA-Fakta

VA-Fakta är ett branschinitiativ som verkar för ökad kunskap om de stora renoveringsbehov som Sveriges vatten- och avloppssystem (VA) står inför. Vi föreslår lösningar som säkrar rätten till rent vatten och fungerande avlopp till ett rimligt pris i hela Sverige.

Bakgrunden är att det varje vecka sker en större incident någonstans i Sverige. Det kan vara en vattenläcka som måste repareras. Det kan också vara en riktigt allvarlig olycka där förorenat vatten kommer ut i dricksvattnet. Människor blir sjuka och dricksvattnet stängs av under långa perioder.

¹ <https://www.dagensmedicin.se/alla-nyheter/kommunal-halsa/nykopings-lasarett-staller-in-all-planerad-vard/>

² <https://tv.aftonbladet.se/video/343530/efter-vattenlackan-skolor-och-vaard-stalls-in>

Många VA-system i Sverige har omkring hundra år på nacken. Att renovera VA-systemen blir dyrare ju längre man skjuter på det. Det här gör vatten och avlopp till en politisk fråga då det påverkar miljontals hushåll, med sjunkande kvalitet och stigande VA-avgifter på allt fler orter. VA-Fakta har en handlingsplan för att ge politiker och myndigheter förslag på hur detta kan lösas på ett bra sätt:

- Rusta upp VA-näten nu - med rätt ekonomiska förutsättningar
- Minska VA-klyftan - Skapa lika tillgång till fungerande VA-system
- Inför leveransgaranti - Ge hushållen ersättning när det blir avbrott i vattenförsörjningen
- Utse en myndighet som tar ansvaret för vattenfrågor

Bakom VA-Fakta står branschorganisationerna Maskinentreprenörerna, Svenska Rörgrossistföreningen och VVS-Fabrikanternas Råd. Tillsammans representerar vi fler än 4 000 företag som har djup insyn i hur det står till med VA-systemen i Sverige.

Bildkälla: VA-Fakta

Inledning

”När det gäller VA-systemet skulle reinvesteringarna behöva öka från tre till fem miljarder kronor om året endast för att upprätthålla dagens nivå – och om förnyelsen av systemen ska hålla jämn takt med förslitningen krävs det nästan en dubbelt så hög reinvesteringnivå.” Citatet är hämtat från nya rapporten ”Prioriteringar och vägval när Sverige behöver renoveras” från konsultfirman WSP³.

Renoveringsbehoven för elnätet, järnvägarna, bilvägarna samt vatten- och avloppssystemen är enorma och VA-systemet sticker ut på ett negativt sätt. De kommunala VA-organisationernas branschorganisation Svenskt Vatten presenterade liknande slutsatser i sin ”Investeringsrapport 2020” där det samlade behovet – reinvesteringar plus nyinvesteringar – bedöms vara 23 miljarder kronor om året fram till 2040⁴.

De kommunala VA-näten i Sverige är av varierande ålder, kvalitet och storlek. I nuvarande takt byts de svenska VA-ledningarna i snitt ut var 260:e år, men den tekniska livslängden uppgår till cirka 100 år. Underhållet skjuts med andra ord på framtiden. Om landets kommuner fortsätter att underinvestera i VA-systemen kommer det bli betydligt dyrare i framtiden att säkerställa tillförlitlig vattenförsörjning och avloppshantering.

Förutom att vi skapar en gigantisk underhållsskuld som växer exponentiellt så får vi ett opålitligt VA-system med läckor, förorenat vatten och sinande kranar som följd. I dag finns inte rätt förutsättningar för kommunerna att lösa finansieringen. Samtidigt är kommunerna ensamt ansvariga för upprustning och förnyelse av sina VA-nät. Långt ifrån alla klarar den kostnaden.

En stor del av problemet är att kommuner inte får fondera pengar längre än tre år. Men investeringsbehoven i VA-näten är större och mer långsiktiga än vad som kan planeras på tre års sikt. Vi menar att lagstiftarna måste sträcka ut den perioden betydligt så att kommunerna kan öka underhållet och långsiktigt bygga bort problemen.

De allra flesta kommuner har inte någon förnyelseplan för ledningsnätet, trots att reinvesteringarna för ledningsnäten nationellt ligger på omkring sju miljarder kronor per år. Branschorganisationen Svenskt Vatten gjorde för två år sedan bedömningen att det bara är var tionde kommun som har en plan för förnyelsen av sina ledningsnät⁵.

Trots att vattenläckor orsakar stora kostnader och störningar i invånarnas liv, för samhällsviktig verksamhet och för näringslivet, så saknas en övergripande bild av vidden av problemet, och väldigt lite görs för att förebygga läckorna. Gamla rör lagas i stället först när de går sönder, trots att det innebär plötsliga och störande hinder för vattenbrukarnas möjligheter att leva som vanligt. Det är dags att sluta lappa och laga. Sverige behöver ett VA-lyft.

---

³ <https://www.wsp.com/sv-se/insikter/prioriteringar-och-vagval-nar-sverige-behover-renoveras>

⁴ https://www.svensktvatten.se/globalassets/rapporter-och-publikationer/investeringsrapporten/svenskt_vatten_investeringsrapport_202010.pdf, s. 15.

⁵ https://www.svensktvatten.se/globalassets/rapporter-och-publikationer/investeringsrapporten/svenskt_vatten_investeringsrapport_202010.pdf, s. 20.

Metod

Rapporten har sammanställts med i huvudsak kvantitativa metoder med enstaka kvalitativa fördjupningar. Utifrån nyhetsflödet under perioden 1 januari–30 juni har artiklar och inslag som nämner olika vattenläckor filtrerats ut. Därefter har dubletter och multipla artiklar om samma incident rensats bort. Dessutom har artiklar och inslag som enbart berör enskilda fastigheter eller hushåll, och därför inte ligger under de kommunala VA-organisationernas ansvar, tagits bort.

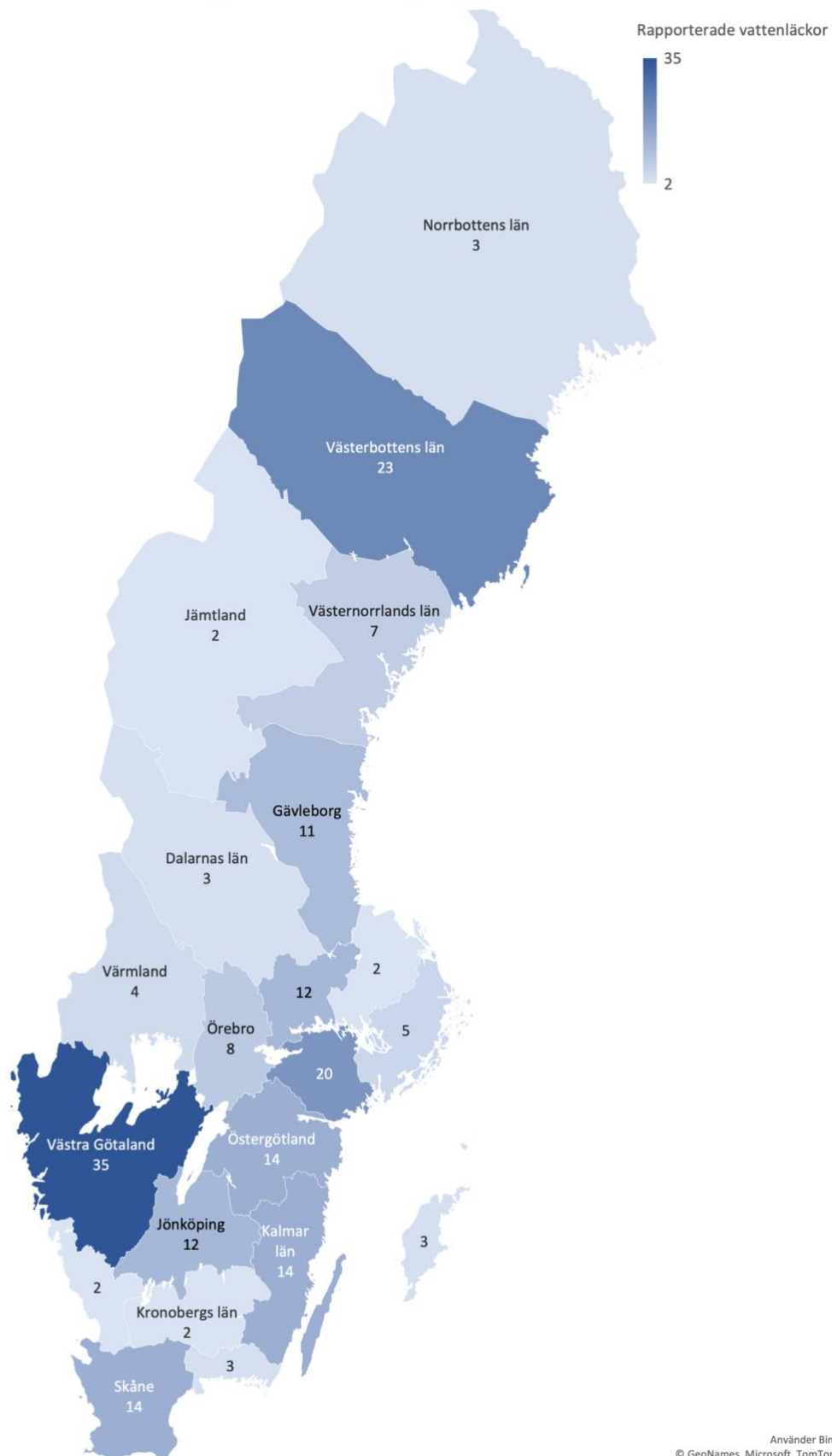
Kvar återstod 199 olika läckor som minst en tidning, etermedium eller nyhetsajt rapporterat om. Resultatet har sedan gått igenom och relevanta träffar har kategoriserats utifrån kommun och region. I de fall uppgifter har funnits om antal drabbade hushåll eller verksamheter har dessa tagits med. I vissa fall finns också orsakerna till läckorna angivna i artiklarna, och då har dessa också registrerats.

Metoden är vald utifrån premisen att de läckor som uppmärksammas av media också är de läckor som påverkar allmänheten och offentliga samt privata verksamheter mest. I rapporten har inte hänsyn tagits till folkmängd eller antalet meter vattenledning, och det är sannolikt att resultatet skulle påverkas av en sådan bearbetning.

Resultat

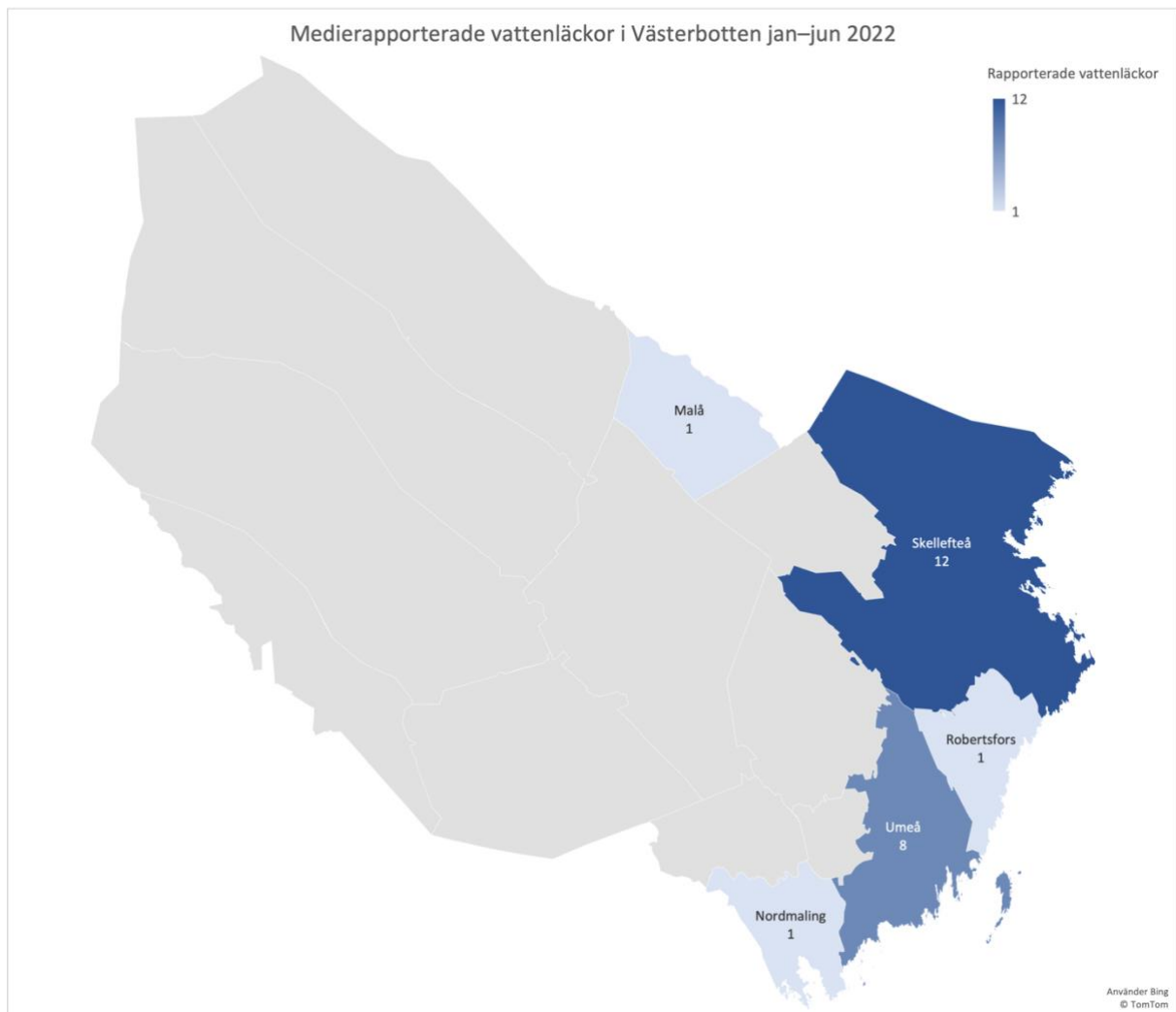
De tre kommuner som sticker ut med flest medierapporterade läckor är Skellefteå, Umeå och Nyköping, med tolv, åtta respektive sju medierapporterade läckor. Bland regionerna har Västra Götaland med stor marginal flest rapporterade läckor, 35 stycken. Därefter kommer Västerbotten med 23 och Södermanland med 20. Läckorna i Västra Götaland fördelades rätt jämnt över 17 olika kommuner, medan 20 av 23 läckor i Västerbotten inträffade i de två största kommunerna Skellefteå (12 stycken) och Umeå (8).

Medierapporterade läckor jan-jun 2022

Skellefteå

Läckorna som rapporterats under årets sju första månader i Skellefteå är i regel relativt begränsade. Det är ett mindre antal fastigheter som drabbas per gång och i regel påverkas inte till exempel gator, förutom där grävarbete sker för att åtgärda läckan. Ett undantag är en läcka som upptäcktes den 14 juni intill E4:an som löper genom centrala Skellefteå. Delar av både E4:an och den korsande Storgatan stängdes av i omkring två dygn medan läckan lokaliserades och åtgärdades⁶.

Nyköping/Oxelösund

I Nyköping och grannorten Oxelösund, som förutom egna VA-organisationer (Nyköping Vatten⁷ och Oxelö Energi AB⁸) även har ett gemensamt kommunalförbund (Nyköping-Oxelösunds Vattenverksförbund, NOVF⁹), inträffade 11 medierapporterade

⁶ <https://megafonen.se/2022/06/akut-vattenlacka-i-skelleftea-del-av-e-4-halls-stangd-under-arbetet>

⁷ <https://nykoping.se/bo-bygga--miljo/vatten-och-avlopp/vatten>

⁸ <https://www.oxeloenergi.se/om-oss/vi-forenklar-oxelosundarnas-vardag>

⁹ <https://nykoping.se/kommun--politik/sa-styrs-kommunen/bolag-och-kommunalforbund/nykoping-oxelosunds-vattenverksforbund>

vattenläckor från 1 januari till 30 juni 2022. Tillsammans så tangerar det nästan Skellefteås rapporterade läckor under samma period.

Kommunerna drabbades torsdagen den 2 juni av en stor läcka som påverkade båda kommunerna allvarligt, och ledde till att hela Oxelösund och centrala Nyköping blev utan vatten. Först vid lunchtid på söndagen den 5 juni kunde Nyköpings kommun konstatera att alla abonnenter hade tillgång till vatten, men att vatten som skulle användas som dryck och till matlagning behövde kokas. Klockan 13 på onsdagen den 8 juni, det vill säga sex och ett halvt dygn efter att läckan inträffade, hävdades kokningsrekommendationerna¹⁰.

Kostnaderna för samhället på grund av läckan är inom ramen för den här rapporten svåra att beräkna, men under den vecka som gick från läckans upptäckt till hävningen av kokningsrekommendationerna drabbades flera verksamheter i kommunerna svårt. Folktandvården i båda kommunerna var stängd under flera dagar och planerad sjukvård (det vill säga icke-akut vård) ställdes in efter läckan. Patienter på sjukhuset behövde använda portabla toaletter utomhus eller göra sina behov i plastpåsar. Dessutom stängdes förlossningen i Nyköping och blivande föräldrar hänvisades till andra sjukhus i regionen. Även skolor och förskolor stängdes, vilket innebar ytterligare följdkonsekvenser för barnens föräldrars arbetsplatser. Caféter, restauranger och fritidsgårdar stängdes¹¹.

Läckan fick uppmärksamhet även i media utanför Sörmland. Som exempel kan nämnas Läkartidningen¹², som fokuserade på konsekvenserna för sjukvården, och Dagens Nyheter¹³.

En månad senare, den 15 juli, drabbades Nyköping av ytterligare en stor vattenläcka som ledde till att många hushåll blev utan vatten. Dessutom svämmades flera vägar och källare över. Från kommunen spekulerades i att den läckande ledningen var gammal¹⁴.

Nyköpings kommun föreslås höja VA-taxan med 20 procent inför 2023¹⁵. Som skäl till förslaget anges ökade elkostnader för reningsverk, ökade materialkostnader för bland annat kemikalier och asfalt och ökade kostnader för genomförda och planerade investeringar på grund av höjda räntor. Det nämns dock inget om ökade underhållsbehov, trots att orsakerna till flera av de läckor som inträffat i Nyköping under perioden januari-juni i år uppges vara gamla ledningar som passerat sin beräknade livslängd^{16,17}.

---

¹⁰ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/vattnet-i-nykoping-och-oxelosund-drickbart-igen>

¹¹ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/stora-konsekvenser-i-nykoping-och-oxelosund-efter-vattenlackan>

¹² <https://lakartidningen.se/aktuellt/nyheter/2022/06/vattenlacka-tvingar-lasarettet-i-nykoping-att-stalla-in-vard/>

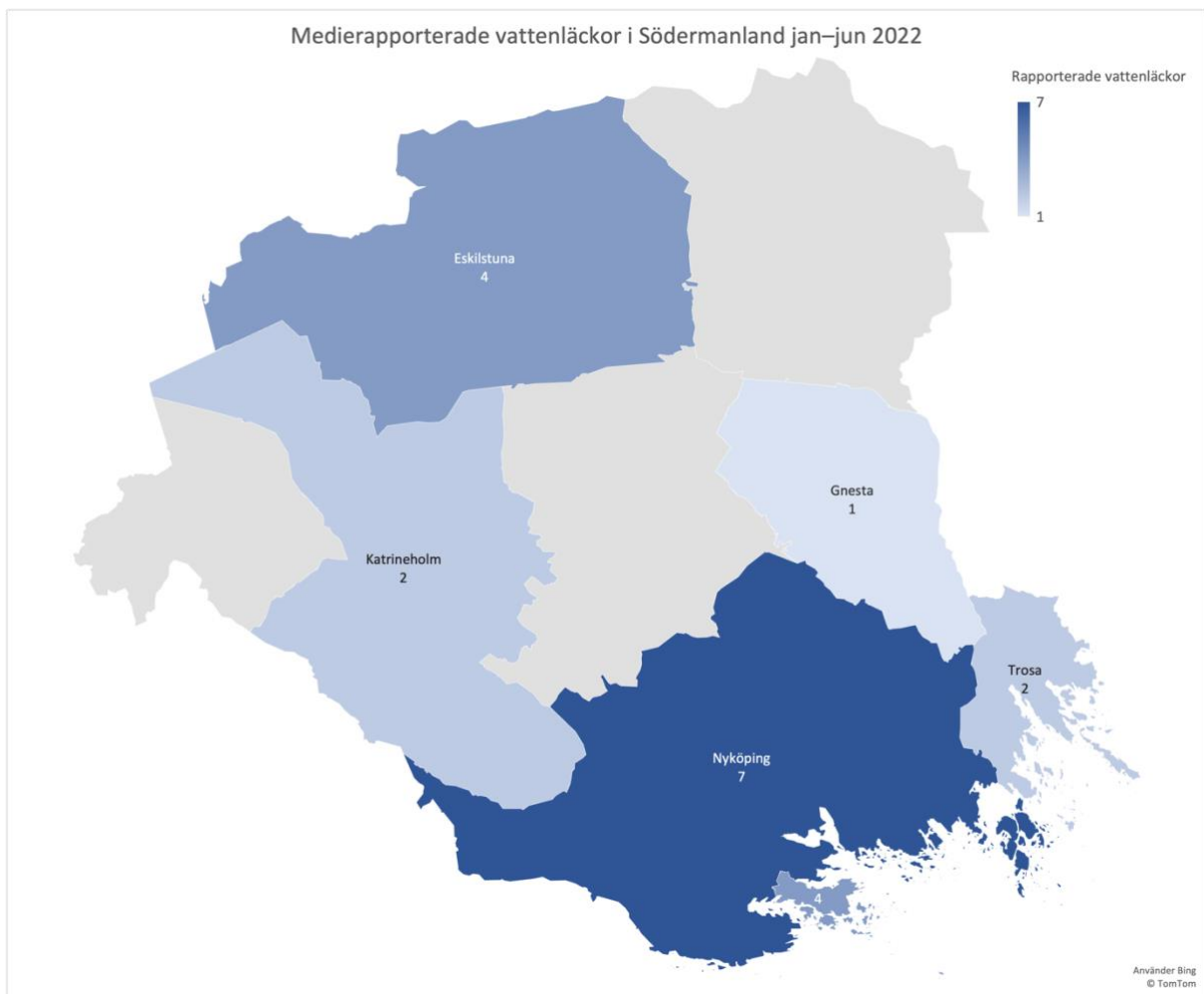
¹³ <https://www.dn.se/sverige/nykoping-och-oxelosund-utan-vatten/>

¹⁴ <https://sverigesradio.se/artikel/ny-vattenlacka-i-nykoping-flera-hushall-utan-vatten>

¹⁵ <https://nykoping.se/arkiv/nyheter/taxor-for-vatten-avlopp-och-renhallning-forvantat-hojas-nasta-ar>

¹⁶ <https://sn.se/nyheter/nykoping/artikel/arnoanstalten-utan-vatten-under-atta-timmar/r31kzpool>

¹⁷ <https://sn.se/nyheter/nykoping/artikel/vattenlacka-i-stenkulla-orsakar-trafikstopp-far-se-vad-som-hander-med-vagen-nar-vi-fatt-av-vattnet/jdwg2mvr>

Västra Götaland

En morgon i februari drabbades tusentals hushåll i Högsbo i Göteborg av vattenbrist på grund av en läcka, vilket ledde till att varken hygien eller frukostrutiner kunde skötas¹⁸. Dessutom behövde fyra förskolor förses med vattentankar för att kunna bedriva sin verksamhet. I början av april medförde en vattenläcka vid en pumpstation att omkring 9000 hushåll i östra Göteborg blev utan vatten en lördagskväll vid 21-tiden¹⁹. Vid två-tiden var vattnet fortfarande avstängt för hushållen, men på söndagsmorgonen hade de tillgång till vatten igen. För dem som inte hade vatten i dunkar sedan tidigare behövde kvällens behov hämtas från en vattenpost eller en vattentank som ställts upp i området.

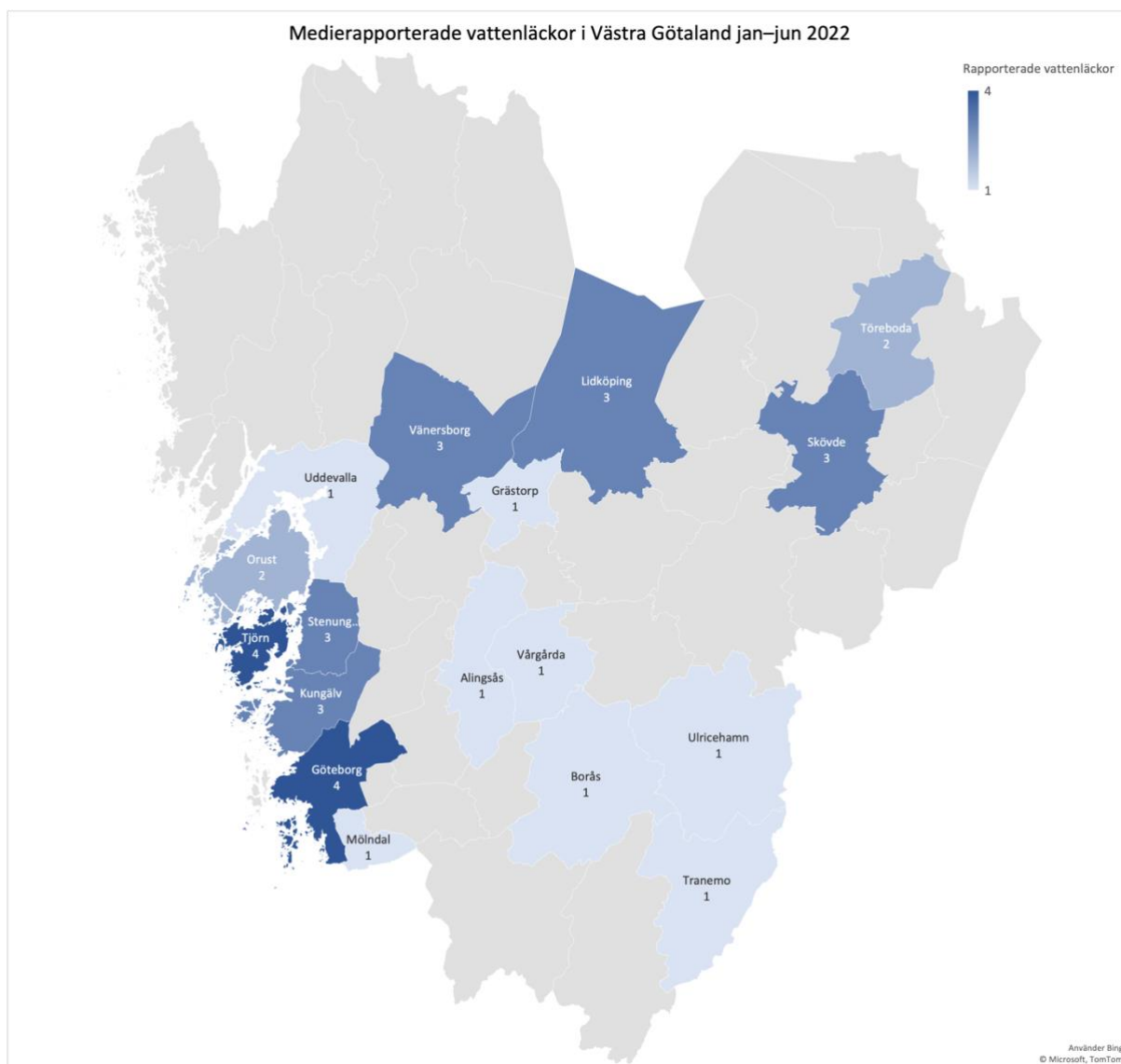
I en artikel i Ny Teknik från 2021 uppger en kommunikatör på Göteborgs VA-organisation att Göteborg i genomsnitt drabbas av en läcka per dag. Samtidigt konstateras att Göteborgs VA-nät är gammalt och behöver uppdateras²⁰.

¹⁸ <https://sverigesradio.se/artikel/tusentals-drabbade-av-vattenlacka-fyra-forskolor-far-vattentankar>

¹⁹ <https://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/stora-delar-av-g%C3%B6teborg-var-utan-vatten-1.70006756>

²⁰ <https://www.nyteknik.se/samhalle/en-vattenlacka-per-dag-enbart-i-goteborg-7018199>

I Skärhamn på Tjörn pågick i mitten av maj störningar i vattenförsörjningen i ungefär tre dygn för boende i västra och södra Skärhamn²¹. Dessutom behövde en del av länsväg 721 stängas av²². Efter ett och ett halvt dygn uppgavs att läckan var lagad, men en ny läcka inträffade på samma ställe ett par timmar senare, vilket ledde till vattenbrist i ytterligare ett knappt dygn.

Slutsatser

Den här rapporten har fokuserat på ett urval av medierapporterade läckor, vilket innebär att kommuner och regioner med mycket aktiv och reaktiv lokal infrastrukturjournalistik kan vara överrepresenterade eftersom även läckor som har mer

²¹ <https://www.sttidningen.se/nyheter/tj%C3%B6rn/vattnet-tillbaka-i-sk%C3%A4rhamn-l%C3%A4ckan-lokaliserad-och-lagad-1.73126525>

²² <https://nyhetersto.se/2022/05/18/vattenlacka-vag-stangs-av/>

begränsad påverkan på samhället lyfts fram. Detta kan särskilt noteras för Skellefteå, där flertalet läckor var för sig påverkade ett mindre antal fastigheter under en kortare tid. Icke desto mindre får, särskilt oplanerade, avbrott i vattenförsörjningen stora konsekvenser för dem som drabbas. Stora delar av vardagen slutar fungera om tillgången till dricksvatten försvinner. Livsmedels-, hygien- och komfortbehov blir mycket svårare att tillfredsställa och större del av den vakna tiden går åt till att hantera bristen. Vattendunkar måste bäras, smutsig disk och smutsiga kläder behöver rengöras för hand.

Media rapporterar ofta om vattenläckor, och ju större vattenläckorna är, desto mer omfattande blir också bevakningen. Det gäller både antalet publikationer som uppmärksammar läckan och hur många gånger varje publikation publicerar nya artiklar och inslag. Vad som däremot saknas är att sätta läckorna i ett sammanhang.

Vattenläckor rapporteras en och en och samhällsproblemet med vattenläckor debatteras för lite. Vad är samhällskostnaden utöver själva kostnaden att laga läckan? Vad innebär det för samhället när ett rör i gatan går sönder?

I en rapport som VASYD tagit fram var nettosamhällskostnaden för en enskild läcka i Malmö nästan 12 miljoner kronor²³. Rapporten utgick från en dricksvattenläcka vid Studentgatan/Södra Promenaden i Malmö, från den 6 februari 2020 klockan 06.00 när den upptäcktes till den 14 februari klockan 15.00 när arbetet avslutades. I beräkningen ingår bland annat ökade restider för de människor som behövde ta andra vägar för att komma fram, hanteringskostnader för omplanering och omledning av trafik, VASYD:s kostnader för återställning, och ökade kostnader och minskad omsättning för näringslivet i området²⁴.

Samhällskostnaderna är förstas beroende av vilka som drabbas av en läcka – privatpersoner, företag, kommuner och andra organisationer – och hur länge störningarna pågår, och exemplet från Malmö går därför inte att extrapolera för alla vattenläckor i Sverige. Men hur robust är egentligen denna viktiga samhällsinfrastruktur som vi tar för given? Hur mycket kostar det samhället att underinvestera i VA-system?

MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, lyfter fram vattenfrågorna som en beredskapsfråga²⁵, men diskussionerna om vattenberedskap handlar främst om det personliga ansvaret och den personliga beredskapen, och huvudmännens ansvar för vattenförsörjning vid kris. Diskussionen och beredskapsarbetet behöver börja tidigare, för att så långt som möjligt undvika krishanteringsbehov.

Vår uppfattning är att vattenförsörjningen och avloppshanteringen blir både mer tillförlitlig och i längden billigare om VA-systemen underhålls i tid i stället för att lagas efter hand som läckor och andra driftsstörningar inträffar. Vi vill med denna rapport som utgångspunkt uppmana offentliga aktörer, som kommuner, riksdag, departement och myndigheter, att uppvärdera VA-frågan så vi kan undvika att hamna i en situation där vatten- och avloppshanteringen inte längre går att lita på.

---

²³ <https://www.mynewsdesk.com/se/vasyd/documents/vad-kostar-ett-haal-i-gatan-409242>, s. 17

²⁴ <https://www.mynewsdesk.com/se/vasyd/documents/vad-kostar-ett-haal-i-gatan-409242>, s. 10

²⁵ <https://www.msb.se/sv/publikationer/handbok-i-kommunal-krisberedskap--2.-kommunala-verksamheter-dricksvatten/>

Bakgrundsmaterial

Excel-fil med rådata kan hittas på vafakta.se.